

## A Kriza szobor-alapról.

Dr. Gál Kelemen a legközelebről megjelent nagyértékű, a „Ferencz József unitárius püspök élete és kora“ c. művének 2. fejezetében, — melyben a Kriza és Ferencz József közötti vonatkozásokat ismerteti, — felemlíti, hogy az 1910 évben, a Kriza születésének 100-ik évfordulója küszöbén, a Lelkészkör kezdeményezése alapján Kovács Lajos lelkész értekezletre összehívta Aitamare közönségét, hogy az évforduló méltó megünneplését megszéljék. Ekkor Dr. Ferenczy Géza elnöklete alatt 16 tagu helyi szoborbizottságot alakítottak, melynek feladata a szülőfalujában felállítandó szoborra szükséges összeg előteremtése volt.

Minthogy az idők teltével minden kopik, mohosodik és fejtődik, szükségesnek találom, hogy e szobor-bizottság tevékenységéről, s a szoborra gyűjtött összeg mennyiségéről, s hollétéről helyzetképet szögezzek le. Ezt teszem az alábbiakban.

A fenti közlemény — melyet átvett az időközben megjelent ez évi Unitárius Naptár is, — a valóságnak mindenképpen megfelel. A bizottság megalakult, tevékenykedett, üléseket tartott, jegyzőkönyveket vett fel, — azonban minden idevonatkozó irat ma már előttem is teljesen ismeretlen helyen lehet, ha ugyan meg nem semmisült. A tényállás ugyanis az, hogy a szobor-bizottság pénztárosa a már néh. Téglás Sándor volt, egyszersmint az Aitamare község több évtizedes pénztárosa is. Nála és általa őriztetek a szobor-bizottság pénzei és értékesebb iratai is. Az 1916 augusztus végén általános menekülés és menekítés rendeltetett el. Én épen a Clujon tartott főtanácsi ülésen távol voltam, s nevezett pénztáros úgy találta helyesnek, hogy a község értékeinek és iratainak elrendelt menekítése útján, a szobor-bizottság értékeit és iratait is menekítse. Ugyanazon ládába becsomagolta a bizottság iratait, jegyzőkönyvét, betéti könyvét, és vásárolt Hadikölcsönkötvényeit is. Együtt útra keltek az ország fővárosába, és soha vissza nem kerültek. Hol vannak? megsemmisítettek-e? stb., arról semmit nem sikerült megtudnom.

Mivel azonban a szobor-bizottság a gyűjtött pénzt hitelszövetkezeti betétben kezelte, s ennek betéti főkönyvei sértetlenül

megvannak, ezekből a tényállás élethűséggel megállapítható. Ezt tettem és a következőkben ismertetem :

A Kriza szobor-bizottság betéti könyvének fő-könyvi lapszáma IV/46. Ez megnyitott 1910 év ápr. 10-én az első betéttel 184 koronával. Ez év folyamán további betétek is helyeztetek el, mert az 1910 év december zárlat eredménye ... ..	591 K — f
Az 1911 évben a gyűjtés tovább folyt, mert az 1911 évi decemberi zárlat eredménye már ... ..	918 „ 73 „
Az 1912 évi gyűjtés még sikerebb, mert a decemberi zárlat az évközi kamatokkal már ... ..	4242 „ 84 „
Nem szünetelt az 1913 évi gyűjtés sem, mert ez évi decemberi zárlat már mutat ... ..	4877 „ 82 „
A betét-állomány legnagyobb magasságot 1914 nov. 19-én érte el, mikor összege tett ... ..	5259 „ 91 „
Ez időben a szobor bizottság úgy határozott, hogy mivel a Hadikölcsön-kötvények névértéken alól vásárolhatók, s mégis magasabb kamatozást nyújtanak, ily kötvényeket jegyez. Tette is. Kivett a betétből 5065 K-t és vásárolt 6000 K. hadikölcsön-kötvényt. Az 1914 évi decemberi zárlatnál maradt betét ...	191 „ 17 „
Az 1915 év folyamán a Hadikölcsön-kötvények után kamatokat kapott, mert újra ilyeneket jegyzett, s erre a betétből is feivett, úgy hogy az évi zárlatnál a betétből csupán maradt ... ..	33 „ 17 „
Ugyanezen eljárást az 1916 évben is folytatta, hadikölcsön-jegyzésre ez évben is kivett 202 K 56 f-t, s ez év december végén a betét-állomány már csak ... ..	2 „ 31 „
Az 1917 év bizonyára a hadikölcsön-kötvények kamataiból a betét állományt újra nevelni kezdette, mert ez évi zárlat már ... ..	459 „ 29 „
Ugyanezen ut követetett az 1918 évben, midőn az évvégi zárlatnál a betét ... ..	837 „ 79 „
Az 1919 évben már a hadikölcsön-kötvények nem kamatozhattak, mert a betét-állomány növekedés minimális, ez év zárlati eredménye... ..	858 „ 74 „
Az 1920 évben a korona érték lej értéké volt átalakítandó és pedig 1:2 átszámítással, s így ez év decemberi zárlat eredménye ... ..	446 L 54 b

Ez időponttól a betétmennyiség csak a betéti kamatokkal növekedett, s így az évi zárlatok a következő eredményeket mutatják: az 1921 év zárlata 468 L 84 b az 1922 év zárlata 492 L 30 b

" 1923 " "	521 " 85 "	" 1924 " "	567 " — "
" 1925 " "	623 " 50 "	" 1926 " "	698 " — "
" 1927 " "	782 " — "	" 1928 " "	876 " — "
" 1929 " "	980 " — "	" 1930 " "	1098 " — "
" 1931 " "	1135 lej.	Minthogy pedig a konverziós mozgalmak és törvényes rendelkezések folyományaként az 1932, 1933, 1934 években az intézetek betét után kamatot nem fizethettek, s nem fizettek, ezen évek zárlati eredménye változatlanul a fennebbi irt 1185 lej.	

Az 1935 évben következett be a Hitelszövetkezetnek az összes hitelezőivel és betéteseivel való konverziós kiegyezése, melynek értelmében a betétállományoknak 50% elveszett. Ennek alapján a fennebbi betétállomány fél összegre lekönnyveltetett, tehát lett 592 lej.

E lekonvertált betétállomány is csak 5 év alatt fél évi egyenlő részletekben volt kifizetendő kamat nélkül, s így az 1936 évben csak annyi történt, hogy a szövetkezet a decemberi zárlatnál az egész betétet kamatozó betétnek vezeti elő előzékenyen. Ezek szerint az 1936 év állománya újra növekedni fog. Egyben közölhetem, hogy a szövetkezet vezetőségétől azt az ígéretet is kaptam, hogy a normál viszonyok helyreállása után, a rendszerinti jövedelmeiből, e nemes célú betétet kiegészíteni, felemelni fogja, hogy a külső körülmények miatt szenvedett vesztesége bár részben pótoltságék.

Meg kívánom jegyezni, hogy az aita-marei Hitelszövetkezet tagja a Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségének. Egyike a legjobban megalapozott és vezetett hitelszövetkezeteknek. Ma már csaknem a rendszeres üzleti forgalom határaihoz érkezett. Betétállománya teljesen biztosított.

Az már más kérdés, hogy e szobor-alappal továbbra mi is történjen? Kétségtelen, hogy az idő- és korszellem a hasonló jelentőségű szobrok emelésére nem kedvező. A szobor-bizottság tagjainak sora is felette megrikkult, a 26 év előtt választott 16 tagnak legfennebb negyede ha életben van.

Mindezek azonban a jövő kérdései, — ezuttal megelégedem a közölt tényállás megállapításával, s annak kidomborításával, hogy a gyűjtött összeg növekedőben van, — s hogy az a Kriza halhatatlan érdemeinek bárminő módoni megörökítésére mindég rendelkezésre áll.

Dr. Ferenczy Géza.

## IRODALOM.

**Simén Dániel:** „A lélek megszólal“. Beszédék és ágendák 8<sup>o</sup>, 141 lap. Odorheiu. Globus. 1936.

Egy szépen kiállított kötetben bocsátott a nyilvánosság elébe a fenti címen Simén Dániel 22 egyh. beszédet és 9 különböző alkalomra szóló ágendát. A dolgozatok nagy része különnyomat az „Unitárius Szószék“ 1936 évf. 3—4 számából. Bár elég bő termésünk van hasonló irányu dolgozatokban, de ezekre a beszédekre külön fel kell figyelnünk. Már olvasásuk meg fogja az embert. Nem hangzatos frázisokból állanak, hanem egy termékeny és gondolkozó főnek a termékei. Mindig van mondanivalója, ami leköti a figyelmet. Mentés a szélsőséges kilengésektől és az élet egyoldalú szemlélésétől. Mindenik beszédében van erő, mert gondolatait a logika törvényei fűzik határozott egységbe. Széles a látóköre s a nagy olvasottsága és sok tapasztalata folytán mindig talál jellemző példákat, amelyekkel egy-egy igazságot megvilágítson és közelebb hozzon a hallgatósághoz. Éles látásával a dolgok mélyére tekint s tiszta megkülönböztetéseket tesz a hasonló dolgok és tárgyak közt. Nem a bizonytalan zengésű trombita harsogását halljuk a beszédekben, hanem öntudatos vezető irányítása mellett haladunk a cél felé. A logikus értelem mély érzésű vallásos szível párosul, amely érzi és látja a láthatatlan dolgok valóságát s szeretettel csüng a falu, a szülők és szülőföld drága emlékein. Találónan használja fel itt-ott a költészet szebb termékeit is.

Írálya nem virágos, de szép. Hasonlatai találóak, s a változatos képekkel tarkított előadásán keresztül gyönyörködtetve tanít, vezet és emel. Az egyes beszédekkel külön nem foglalkozhatunk, hanem ajánljuk azok olvasását. Ágendáiból is kellemes melegség árad, ami nemes áhitat hangulatába ringat. A könyv ára 80 lej. Megrendelhető a szerzőnél Lupeniben.